

11

“What would it take to make you a queen?”

Viettelykertomuksen sukupuolittuneisuudet

draamasarjassa *Mad Men*

Matias Nurminen, ORCID: 0000-0002-1242-6995

Palkittu draamasarja *Mad Men* (2007–2015) kuvaa 1960-luvun New Yorkin Madison Avenuen mainosmaailmaa ja erityisesti Sterling Cooper -mainostoimiston henkilökunnan sekä heidän läheistensä elämiä. Sarjan keskeinen elementti on työntekijöiden loputon viettelysten ja syrjähyppyjen verkosto (O’Barr 2011). Erityisen kietoutunut parinmuodostukseen jopa katsojan kyllästymiseen asti on sarjan päähenkilö, mainostoimiston luova johtaja Donald Draper (näyttelijä Jon Hamm). Don on poikkeuksellisen komea, rikas ja menestynyt perheellinen mies, jonka toimia näyttää kuitenkin hallitsevan lähes pakonomainen tarve hankkia itselleen rakastajattaria niin asiakkaista, kollegoista kuin satunnaisista kohtaamistaan naisista. Eräänlainen vastinpari Donille on Sterling Cooper -mainostoimiston toimistopäällikkö Joan Holloway (näyttelijätär Christina Hendricks). Joan on äärimmäisen pätevä, kurvikas ja näyttävä nainen, joka sarjan alussa elää sinkkuelämää New Yorkissa, mutta on samalla salasuhteessa firman toisen johtajan kanssa.

Mad Men on kertomus viettelemisestä, mihin viittaavat jo keskeisten hahmojen nimet. Don ja Joan muodostavat yhdessä kulttuurihistorian kuuluisimman viettelijähahmon Don Juanin, joka on arkkityyppi tahtoonsa taivuttavasta ja jopa vaarallisesta

viettelijästä.¹ Viettelemisen suhdetta parinmuodostukseen ja romanssiin voisi kuvata kertomukselliseksi: kyse on kahden ihmisen kohtaamisesta, jossa vieteltävä usein kuvittelee osallistuvansa romanssikertomukseen. Kuitenkin kyse on kuvitelmasta ja harhautuksesta, jota viettelijä taidokkaasti rakentaa vieteltävän ympärille romanssikertomuksen kuvastolla. Viettelijän sanoittama romanssi on vain kaunis ja valheellinen kertomus vieteltävän pään menoksi.

Tässä artikkelissa tarkastelen *Mad Menin* viettelysten ja viettelijöiden sukupuolirooleja. Viettelemisen on saanut ajassamme positiivisia konnotaatioita, ja 2000-luvun alun jälkeen populaarikulttuurin, tositelevisiotuotantojen ja kaunokirjallisuuden teemoissa viettelys toistuu tiuhaan (Nurminen 2018). Kuitenkin viettelemisen sukupuoliroolit ovat yhä usein vanhoilliset, auttamattoman heteronormatiiviset ja ei-binäärisen sukupuoli-identiteetin sivuuttavat: yleensä mies on toimija ja viettelijä, jolloin naisen osa on olla passiivinen vieteltävä. Keski-ikäisten romanssikertomusten sukupuolistereotyyppioiden siirtymistä nykyaikaiseen fiktion tutkinut Lesley Lawton näkee naisten olevan tarinoissa lähinnä miesten toiminnan ja pelastamisen kohteina – ”neitoina pulassa” (Lawton 2016, 3). Viettelykertomuksissa romanssien miehinen toimijuus kärjistyy, ja vaikka *Mad Menin* kaltaiset uudet representaatiot yrittävät kuvata ennakkokäsitysten olemassaoloa ajassamme ja nostaa keskusteluun näitä stereotyyppiä, ne usein päätyvät tavalla tai toisella myös toistamaan niitä.

Viettelijättären ja viettelijän roolien toimintamahdollisuudet ovat erilaiset kertomuksissa, mitä voidaan pitää keskusteluna kulttuurisista odotuksista sukupuolten välillä. *Mad Menin* Don ja Joan ovat prototyyppisiä seksuaalista valtaansa ajoittain jopa häikäilemättömästi hyödyntävistä viettelijöistä, mutta sarjan todellisuus on heille silti kovin erilainen. Donin suhteet ja jopa seksuaalinen väkivalta aiheuttavat yritykselle lähinnä harmia, mutta naistenmiehen elkeet lähinnä kasvattavat hänen mainettaan. Vaikka Joan osaa välineellistää seksuaalisuuttaan omiin tarkoituksiinsa, hän kohtaa häirintää ja seksuaalista väkivaltaa aivan eri tavoin kuin Don, ja Joan myös painostetaan harrastamaan seksiä työnantajansa etuja ajaakseen. Vaikka *Mad Men* sijoittuu Yhdysvalloissa seksuaalisena vallankumouksen aikana pidetylle 1960-luvulle, on sarja ennemmin kuvaus ”yhtiömuotoisesta ahneudesta, esikaupunkialueista ja seksuaalisesta kaksinaismoralismista” (Falkof 2012, 31–32).² Donille miehenä seksi ja seksuaalisuus on useimmiten valinta, kun taas Joanille kyse on ennemmin painolastista ja pakosta.

¹ Olen myös aiemmissa tutkimuksissani (Nurminen 2016; Nurminen 2018) käsitellyt tätä nimien dynamiikkaa ja pohtinut sukunimen Draper sisältämien verbien *drape* (=kietoa, verhota) ja *rape* (=raiskata) suhdetta Donin hahmoon ja viettelykertomuksiin. Joanin sukunimet sarjan aikana ovat vaikeammin tulkittavissa: Holloway nimi juontuu ”tien notkoon” tai ”painanteeseen” viittaavasta sanaparista *hollow* ja *way*. Nimen voi lukea viittaavan Joanin valitsevan paljon kuljetun tai helpon tien tehdessään itsestään tietoisesti seksuaalisen objektin, kuten artikkelissa esitän. Kuitenkin sana *hollow* tarkoittaa samalla ”onttoa”, joten kritiikitön tämä nimi ei ole. Toisaalta aviomiehen kautta saatu sukunimi Harris kantaa äänteellisen yhtäläisyyden sanaan *harrass*, eli ”ahdistella”, joka vaikuttaa sarjan edetessä korvaavan jokseenkin vapautuneen seksuaalisuuden Joanin elämässä. Kiinnostavalla tavalla hän kuitenkin yhdistää nämä kaksi lopulta perustaessaan tuotantoyhtiö Holloway Harrisin ikään kuin hyväksyen kummankin nimen seuraukset.

² Kaikki artikkelin suomennokset ja *Mad Menin* vuorosanojen transkriptio ovat omiani.

Nykyvietteläkertomukset, kuten *Mad Men*, käyvät keskustelua länsimaisen kulttuurin mieskeskeisyyden ja traditionsa väkivaltaisten haamujen kanssa. Keskustelu ei ole vailla ristiriitoja: Joania ei oteta tosissaan bisneselämässä toimijana, koska hän on näyttävänä naisena ensisijaisesti objekti miehille – joku, jota katsella, ei kuunnella. Roolien sukupuolittuneisuus tulee myös ilmi sekä Joanin että Donin joutuessa sarjan kuluessa raiskauksen uhriksi. Joanin raiskaa hänen tuleva aviomiehensä, joka on osoittanut aiemmin ärtymystä Joanin seksuaalisesti aktiivisesta toimijuudesta. Don joutuu lapsena seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi, mutta tämä kohtaaminen sivuutetaan niin itse sarjassa kuin useimpien katsojien ja kriitikoiden kommentoissa lähinnä olankohautuksella. *Mad Men* näyttää seksuaalisten odotusten olevan täynnä stereotyyppioita, ja Don ja Joan ovat noiden ennako-oletusten vankeja. Vietteläkertomusten parinmuodostuksessa miestä ei nähdä juuri koskaan uhrina, vaan hänen osansa on haluta seksiä aina. Naisesta seksuaalinen valta taas tekee lähes automaattisesti jonkinlaisen femme fatale -hahmon, joka kohtalokkaana naisena herättää miehissä lopputonta halua.

Television sarja *Mad Men* edustaa eräänlaista siltaa uuden ja perinteisen vietteläkertomuksen välillä. Kriitikoiden ylistämä sarja kuvaa 1960-luvun myyttistä seksuaalisen vapautumisen aikaa Yhdysvalloissa, jolloin kuitenkin miesten ja naisten välinen tasa-arvo loistaa poissaolollaan ja esimerkiksi heteroseksuaalisuudesta poikkeaminen on rikollista. Tarkastellessa tuota mennyttä aikaa ja sarjan viettelysuhteita viidenkymmenen vuoden sosiokulttuurisen kehityksen tarjoaman linssin läpi saamme perspektiiviä nykyajan keskusteluihin sukupuolten välisestä tasa-arvosta, seksuaalisuudesta sekä heteronormatiivisuudesta ja binäärisestä sukupuolikäsityksestä poikkeamisesta. Mennyttä kuvaava vietteläkertomus voi olla peili, joka paljastaa saavuttamamme seksuaalipoliittisen edistyksen sokeita pisteitä.

Mad Meniä on syytetty myös seksismin ihannoinnista, joka saattaisi levitä vaikutusvaltaisen sarjan myötä laajemmin televisioon ja lisätä naisten ja miesten välisen epätasa-arvon kuvauksia (Ferrucci, Shoenberger & Schauster 2014, 99). Tulkitseen kuitenkin ennemmin Fiona Coxin tavoin sarjan sisältävän ”tekstissään feministisiä aikoja, jotka dekonstruoivat vakaasti naisen esineellistämistä” ja jopa ”feministiä kriittisiä mahdollisuuksia itsessään sarjan muodossa” (Cox 2012). *Mad Men* rakentaa keskustelua parinmuodostuksen stereotyyppioista, joita tarkastelen ensin yleisesti ja sitten tarkentaen Donin ja Joanin hahmoihin. Artikkelin lopulla siirryn pohtimaan viettelemisen sukupuolittuneisuutta ja miten *Mad Men* kyseenalaistaa käsityksiä seksuaalisesta toimijuudesta ja suostumuksesta parinmuodostuksessa.

Sukupuoli, seksuaalisuus ja vietteläkertomus *Mad Men* -sarjassa

Mad Menistä on julkaistu useita tieteellisiä kokoelmia jo sarjan tekoaikana (esim. Stoddart [toim.] 2011; Goodlad, Kaganovsky & Rushing [toim.] 2013) ja sitä on tarkasteltu esimerkiksi psykoanalyttisen tulkinnan (Prince 2011), aikakausikuvauksen

(Black & Driscoll 2012) ja työntekijöiden välisen mentorointisuhteen kautta (Buzza-nell & D’Enbeau 2013). Olen itse tarkastelut sarjaa kahdessa yhteydessä erityisesti Don Draperin hahmon kautta: suhteessa viettelykertomuksen traditioon (Nurminen 2016) ja 2000-luvun viettelykertomusten yhteydestä uusvilpittömyyteenä tunnettuun postmodernismin jälkeiseen kulttuuriseen olotilaan (Nurminen 2018). Tässä artikkelissa keskiössä ovat aiemmissa tarkasteluissa lyhyesti sivutut, mutta *Mad Menin* ja toisaalta viettelykertomuksen kannalta ehdottomasti olennaiset sukupuoliroolit ja seksuaalisuus. Tulkintani pohjaa ensisijaisesti sarjan kertomukselliseen tasoon, eli niin sanottuun tekstiin, mutta teen paikoin huomioita myös audiovisuaalisista valinnoista.

Kutsuessani *Mad Meniä* viettelykertomukseksi viittaan kertomuksiin, joiden määrittelen

1. nostavan yhdeksi kantavista teemoistaan viettelyksen,
2. kertovan ensisijaisesti, mutta eivät välttämättä ainoastaan, seksuaalista halua herättävästä viettelemisestä ja
3. kuvaavan viettelijän suunnitelmallista ja taidokasta toimintaa tämän taivuttaessa vieteltävän tahtoonsa. (Nurminen 2018, 65.)

Viettelykertomuksia on tutkittu verrattain vähän ja lähinnä jossain tarkoin määritellyssä, usein ennen 1800-lukua sijoittuvassa kulttuurikontekstissa (esim. Bontatibus 1999; Binhammer 2009; Bowers 2011). *Mad Men* kuvaa 1960-luvun maailmaa, mutta nykyaikaisena teoksena se antaa perspektiiviä myös aikamme käsityksiin viettelyksestä ja parinmuodostuksesta. Sarja nostaa etualalle viettelyksen, kertoo henkilöhahmojensa seksuaalisista suhteista ja sen viettelijähahmot ovat usein varsin tietoisia toimistaan vieteltävien pään menoksi. Nähdäkseni kuvaus mainosmaailmasta ja sen yrityksistä vaikuttaa kuluttajiin on poikkeuksellisen kohosteinen tuodessaan uuden tason viettelykseen, joka ei joissain määritelmässä edes tarvitse yhteyttä seksuaalisuuteen (Baudrillard 1990, 42–47).

Oman määritelmäni mukaan kuitenkin viettelykertomuksen täytyy käsitellä seksuaalista halua, eivätkä viettelijöihin perinteisesti liitetyt valheellisuuden ja petomaisuuden attribuutit ole välttämättömiä (vrt. Saint-Amand 1994; Bontatibus 1999). Tulkitsen, että niin Donin kuin Joanin toiminnassa näkyy ”laskelmoiva kiusaukseen saattaminen” (Saint-Amand 1994, 22). Kuitenkaan erityisesti Joanin suunnitelmalliset toimet viettelijättärenä eivät välttämättä johda suoraan eroottisiin seikkailuihin, vaikka häntä tulkitaan alati seksuaalisena objektina. Toisaalta Donin usein rauhallisen ulkokuoren alla piilee myös viitteitä petomaisuudesta viettelijänä.

Seksuaalisuuden ohella *Mad Men* puhuttelee sukupuolen kysymyksiä, kuten ensimmäisellä tuotantokaudella kiihkeän suudelman jälkeen käyty keskustelu Donin ja hänen asiakkaansa – ja tulevan rakastajattarensa – Rachelin välillä osoittaa:³

³ Viitatessani *Mad Menin* tiettyihin kohtauksiin lainauksiin on merkitty kauden ja jakson numerot, sekä aikaviite kohtauksen löytämiseksi.

Don: Listen, I'm married.

Rachel: I guess I didn't ask 'cause I didn't want to know.

Don: That shouldn't have happened.

Rachel: Well, you couldn't help yourself.

(*Mad Men* K1J3, 21:15–21:43.)

Viettelykertomuksien suhteet eivät ole usein yksioikoisia, ja kohtauksessa vaikuttaakin, että ennemmin Rachel viettelee viettelijäksi kutsumaani Donia, joka on lähinnä rakentanut puitteet viettelykselle. Silti Rachelin järkeistävä ja vastuusta vapauttava kommentti, ettei naimisissa oleva Don mahtanut itselleen mitään suudellensa toista naista, on kuvaava sarjassa nähtävän sukupuolien dynamiikan kannalta. Kuten sarjan nimi *Mad Men* kertoo, kyse on hullujen miesten maailmasta, jossa naiset siivutetaan seuraamaan ja kohtaamaan miesten vallankäyttöä ja jopa väkivaltaa. Sarjan maailmassa sukupuoli on myös binäärinen, eikä sisällä juuri muita kuin naisen ja miehen representaatioita. Toisaalta myös poikkeaminen heteroseksuaalisuudesta on pitkälti hyljeksittyä ja kiellettyä, sillä Yhdysvaltojen 1960-luvulla homoseksuaaliset seksisuhteet olivat laittomia. Varakas, vammauton ja valkoinen heteromies Don Draper saakin rellestää työelämässä ja vapaa-ajallaan mielensä mukaan saaden lähes aina anteeksi läheisiltään ja kollegoiltaan. Donin komeus ja lahjakkuus työssään varmistavat hänelle nämä etuoikeudet, mutta kuinka suuri osa anteeksiannosta on lopulta hänen sukupuolensa, etnisyytensä ja sosiokulttuurisen asemansa ansiota? Niin kuin Donin suojatti Peggy toteaa hänelle vihaisena: ”Tiedätkö mitä? Me olemme kaikki täällä sinua varten. Haluamme vain ja ainoastaan miellyttää sinua.” (*Mad Men* K4J1, 41:15–41:25.)

Fiona Coxin mukaan *Mad Menin* naiset kärsivät alati ”asemastaan sukupuolittuneessa hierarkiassa, joka asemoi naiset ensisijaisesti haluavan miehisen katseen houkuttelevaksi polttopisteeksi” (Cox 2012). Kuten myöhempi analyysini osoittaa, Joan myös hakeutuu sarjan ensimmäisillä kausilla tietoisesti tuohon polttopisteeseen hyväksikäyttääkseen hierarkiaa. On myös esitetty, että sarjan maailmassa työ määrittää miehen ja ”mittaa heidän menestystään”, sillä heidän ajatellaan elättävän perhettään. Naisille työ on sarjassa enemmän ”aktiviteetti, jota osa naisista tarvitsee avuksi saavuttaakseen päätavoitteen: aviomiehen nappaamisen”. (Ferrucci, Shoenberger & Schauster 2014, 97.) Naisten tekemän työn vähättely värittääkin *Mad Menin* maailmaa, sillä sarjan alkaessa naiset toimivat Sterling Cooper -mainostoimistossa lähinnä sihteereinä ja puhelinvaihteina. Heti sarjan ensimmäisessä jaksossa Joan ohjeistaa uutta sihteeriä Peggyä, kuinka todella korttinsa oikein pelaava nainen pääsee asumaan maaseudulle ja hänen ei tarvitse tehdä töitä (ibid.; myös Cox 2012; Logan 2014). Naisen päämääräksi nähdäänkin rikkaan aviomiehen löytäminen, jonka myötä työn teko käy turhaksi.

Kun Peggy kuitenkin *Mad Menin* kuluessa etenee sihteeristä tekstisuunnittelijaksi ja Joan monien vaiheiden kautta oman firmansa perustajaksi, tulkitsemme sarjan juuri kuvaavan tätä naisten esiinnostusta hullujen ja menneitä maailmaa hallitsevien miesten varjosta. Kuitenkaan miesten valtakuntana ajateltuihin toimiin siirtyminen ei ole

yksinkertaista, saati vailla taisteluita – ei työpaikalla tai rakkauden taistelukentillä. Sukupuolistereotypioita työpaikoilla tutkinut Madeline Heilman näkee, että miehiä ajatellaan yleensä toimijuuden ja naisia yhteisöllisyyden kautta (Heilman 2012, 115; myös Ellemers 2018, 281). Kyse on samasta ajattelusta kuin viettelemisen ja parinmuodostuksen rooleissa: mies on subjekti ja aktiivinen toimija, kun nainen on enemmän toiminnan kohteena. Todellisen maailman tavoin *Mad Menin* fiktiivisiä naishahmoja ei oteta tosissaan toimijoina, koska he ovat naisia ja heihin liitetään vääristäviä stereotypioita.

Sukupuolet ajatellaankin yhä aikanamme vastakkaisiksi ja vertailtaviksi keskenään (Ellemers 2018, 277). Toisaalta vahingollisella tavalla naiset ajatellaan usein sukupuoliensa, jolta jollain tapaa puuttuu jotain, mitä miehillä on (Heilman 2012, 115). Mediatutkijat Brian Ott ja Robert Mack ovat analysoineet tutkimuksessaan maskuliinisuuden ja feminiinisuuden stereotyyppistä kuvastoa: maskuliinisuus on ”voimaa, merkityksellisyyttä, toimijuutta ja sosiaalista vaikutusvaltaa”, siinä missä feminiinisyys ”voimattomuutta, merkityksettömyyttä, passiivisuutta ja rajoitettua hallintaa” (Ott & Mack 2014, 198).

Mad Men tuntuu noudattavan näitä kuvastoja lähes oppikirjamaisesti, mutta Fiona Coxin tavoin ajattelen kuvauksilla heräteltävän kriittistä katsetta. Cox kuvaa, että sarjan pitkäkestoinen viehätys ”ei kumpua hohdokkaista kuvauksista naisista seksuaalisina objekteina, vaan ennemmin tavoista, joilla se kyseenalaistaa naisten rooleja”. Näin yleisön suhde naisten esineellistämiseen – myös itse harrastettuun, kuten Joania käsittelevässä alaluvussa osoitan – hankaloituu, jolloin sarja rakentuu ”vahvasti feministiseksi”. (Cox 2012.) *Mad Menin* 1960-lukuun kohdistuva estetisoiva ja nostalginen ihannoitus törmää siten kriittiseen katseeseen, joka paljastaa kauniiden ulkokuorien ja tunnelmointien takaa parinmuodostuksen epäkohtia.

Don Draperin valta ja väkivaltainen viettelys

Don: Ken, you will realize in your private life that at a certain point seduction is over and force is actually being requested.

Freddy: Ah, he's a kid. He thinks it's the other way around.

(*Mad Men* K1J8, 16:23–16:34.)

Katkelmassa Don kehuskelee asiakkaan taivuttamisella tahtoonsa viitaten kuitenkin laajemmin viettelykseen seksuaalisessa mielessä. Hän suosittelee yhdessä toisen vanhemman mainosmiehen kanssa nuorelle asiakaspäällikölle turvautumista voimaan viettelemisen jatkeena. Don on pitkä, lihaksikas ja komea mies, joka erityisesti sarjan ensimmäisillä kausilla huokuu voimaa. Nicky Falkof tulkitsee jopa kuvaustekniikoiden korostavan hänen fyysistä olemustaan ja tekevän hänestä eräänlaisen toiminnan miehen arkkityypin edustajan. Toiminnan miehellä ei ole samanlaisia moraalisia rajoitteita kuin yleensä kuvataan sankarilla olevan ”työssään tai toimissaan

naisten kanssa”. (Falkof 2012, 35.) Työelämässään Don on taipuvainen laiskotteluun ja tarvittaessa ajamaan omaa etuaan, vaikka hän on samalla mainostoimistonsa innostava voima, jonka palopuheita muut hiljentyvät kuuntelemaan. Don pettää häikäilemättömästi sarjan aikana kumpaakin vaimoaan ja muita seurustelukumppaneitaan niin asiakkaiden, kollegoiden, sihteerien, perheenäitien kuin satunnaisesti humalassa kohtaamiensa naisten kanssa. William O’Barrin tavoin tulkitseen, että vaikuttaa kuin Donille ”talo, vaimo ja lapset olisivat menestyksen asusteita” (O’Barr 2011).

Don Draper on alun perin nimeltään Dick Whitman, mutta hän varastaa Korean sodan taistelukentillä itselleen kuolleen miehen identiteetin päästäkseen rintamalta pois. Dick on köyhissä oloissa kasvanut prostituoidun poika. Äiti kuolee häntä synnyttäessään, pahansisuihin isä onnettomuudessa hänen ollessaan kymmenvuotias, ja Don kasvaa isänsä vaimon kasvattamana ilotalossa. Valeidentiteetistä tulee Dickille mahdollisuus uuteen alkuun ja lähteä tavoittelemaan amerikkalaista unelmaa – kuin viittauksena toiseen suureen viettelykertomukseen, F. Scott Fitzgeraldin *The Great Gatsbyyn* (1925). Kuitenkin *Mad Men* osoittaa, miten Donin ”itsenäisyyden, luomisen ja tuottavuuden arvojen” tavoittelu tapahtuu usein ”perheen ja yhteisön kustannuksella” (Maloyed 2014, 18). Kysymys Donin itsekeskeisyydestä onkin keskiössä, kun tarkastelee myös hänen toimiaan viettelijänä.

Don Draper kohtaa sarjan aikana suuren määrän naisia, joiden kanssa hän päätyy seksisuhteeseen, mutta itseasiassa hänen nähdään viettelevän heistä varsin harvoja. Vaikuttaakin siis, että naiset viettelevät enemmän Donin. Toisaalta viettelijän on tulkittu turvautuvan passiivisuuteen saadakseen vieteltävän ryhtymään aktiiviseksi toimijaksi (Saint-Amand 1994, 102). Jean Baudrillard pitää viettelyn ehtona viettelijän antautumista viettelemiselle itse (1996, 81). Kun Don esimerkiksi ryhtyy suhteeseen tyttärensä opettajan Suzannen kanssa, hän nimenomaan yrittää vedota Suzannen aloitteeseen, vaikka itse ilmestyy myöhään illalla tämän ovelle sanoen haluavansa jutella:

Don: What do you want me to say? You’ve been flirting with me for months.

Suzanne: So what?

Don: So, I can’t stop thinking about you.

Suzanne: Because I’m new and different. Or maybe I’m exactly the same.

Don: Tell me you’ve run past that stretch of highway in the past two weeks and not thought of me, not looked for me.

Suzanne: But then I have the luxury of that last half-mile home where I go through every step of the future until it ends. I know exactly how it ends.

Don: So what?

(*Mad Men* K3J9, 44:51–45.30.)

Kohtauksessa Don houkuttelee Suzannea tunnustamaan halunsa ja tekee näin vieteltävästä toimijan, vaikka Suzanne haastaa tätä vähättelemällä flirttailuakin toteamuksella ”entä sitten”. Kohtauksessa Suzanne osoittaa ymmärtävänsä viettelykertomusten luonnetta, kun hän toteaa ”käyvänsä läpi jokaisen tulevaisuuden askeleen,

kunnes se loppuu” ja ”tietävänsä tarkalleen, miten se loppuu”: perinteinen viettelykertomus ei lupaa vieteltävälle usein mitään hyvää, vaan lähinnä hetken huuman jälkeisen onnettomuuden (esim. Bontatibus 1999). Don kuittaa nämä epäilykset tyylysti ja lainaten Suzannen juuri itsekäyttämää fraasia ”entä sitten”. Hän siis haastaa Suzannen syytä riittämättömiksi, ja kun Suzanne lainatun katkelman jälkeen jatkaa järkeilyä suhdetta vastaan, Don ottaa tämän syleilyynsä ja toteaa: ”Minä haluan sinut. Minä en välitä. Eikö se merkitse sinun kaltaisellesi ihmiselle mitään?” (*Mad Men* K3J9, 45:45–46.00.) Tulkinnanvaraiseksi jää, eikö Don romanttisesti välitä vaikeuksista vai eikö hän kylmäkiskoisesti välitä Suzannen ajatuksista. Joka tapauksessa monitulkinntainen lausahdus toimii, ja seuraa suutelua, seksiä sekä salasuhte.

Kuva 1. Don viettelee Suzannen (*Mad Men* K3J9, 44.07).

Donin sanat ja lainattu fraasi ”entä sitten” toimii yhtäältä pelkoja tynnyttävänä lupauksena siitä, että suhde olisi sen arvoista, romanssi, mutta samalla se osoittaa Donin viettelijän moraalitonta itsekkesuhteisuutta. Hänen sanansa yhtäaikaaisesti rohkeat Suzanne hylkäämään tekosyynsä ja vihjaavat, ettei hän kuitenkaan välitä Suzannen kohtalosta, vaan ajattelee ainoastaan viettelemisen onnistumista ja omien halujensa täyttämistä.

Donille vietteleminen rinnastuu pitkälti vallankäyttöön. Don käyttää esimiesasemaansa hyväkseen viettellessään humalassa – aluksi epäroivän – sihteerinsä Allisonin, jonka hän sitten myöhemmin tyylysti sivuuttaa. Don yrittää vietellä parhaan ystävänsä Annan siskontytön Stephanien, joka on lähes puolet nuorempi kuin hän. Don aloittaa suhteen Faye Milleriin, Sterling Cooperin kumppanifirman työntekijään, ja painostaa tätä kertomaan liikesalaisuuksia vain jättääkseen tämän toisen naisen takia. Don jopa osaltaan ajaa erään pitkäaikaisen rakastajattarensa, naapurissa asuvan Sylvian, pois luotaan alistamalla tätä valtaleikkeihin: Don vaatii Sylvian muun muassa konttaavan hakemaan hänen kenkiään ja asuvan hotellissa päiviä odottamassa Donia tietämättä, milloin tämä palaa. Kun Sylvia sitten haluaa lopettaa suhteen ja

että he palaisivat kumpikin tahoillaan aviokumppaneidensa luokse, Don anelee ahdistuneena Sylviaa jäämään. (*Mad Men* K6J7.) Sylviasta tulee Donille lähes pakkomielte, ja tulkitsenkin hänen ja viettelemisen edustavan Donille turvasatamaa, jossa hän voi vallankäytöllään hallita todellisuutta. Sylvian kieltäessä häneltä tuon kyvyn hallita Don tuntuu ajautuvan tuuliajolle eksyneenä.

Donin valta on kuitenkin myös voimankäyttöä ja pakottavaa. Suhteessaan erään mainostoimistolle työskentelevän koomikon manageriin ja vaimoon, Bobbie Barrettiin, Don käyttää seksuaalista väkivaltaa, kun Bobbie yrittää kiristää häntä. Don pakottaa Bobbien seinää vasten pitäen tätä hiuksista ja tunkee kätensä tämän intiimialueelle uhaten samalla tuhota tämän aviomiehen. (*Mad Men* K2J3, 42:15–42:45.) Vaikka Bobbien ja Donin suhde jatkuu yhä intiiminä tapahtuneen jälkeen, ei se vähennä Donin tekoon liittyvää väkivaltaa ja toisaalta vielä karumman vallankäytön uhkaa. Viettelijähahmona Don Draper huokuu ainaista väkivallan uhkaa, joka eräässä jaksossa esitetään katsojalle jopa miehen tekemänä tappona. Don törmää uuden vaimonsa Meganin kanssa erääseen Donin vanhaan rakastajattareen Andreaan, joka sitten ilmestyy heidän asunnolleen kuumeisen Donin sairastaessa kotonaan. Andrea houkuttelee ja lähes pakottaa Donin harrastamaan seksiä kanssaan, ja kun tämä uhkailee heidän tapaavan Donin kielloista huolimatta pian uudestaan, Don kuristaa Andreaan kuoliaaksi. Myöhemmin paljastuu koko Andrea vierailun olleen vain Donin kuumehoureiden tuottama painajainen. (*Mad Men* K5J4.) Donin väkivallan puuska painajaisessa tuntuu kuitenkin puhuttelevan jonkinlaista piilevää petomaisuutta ja uhkaa hänessä.

Don Draperin hahmo ei ole millään tavoin yksioikoinen. Tulkitsen painajaisen pettämisestä ja murhasta syntyvän Donin epätoivoisesta halusta olla uskollinen uudelle vaimolleen Meganille sekä toisaalta lapsuuden seksuaalisen hyväksikäytön traumasta, johon palaan tämän artikkelin lopulla. Kuitenkin jopa kuumehoureidensa keskellä Don tekee valinnan: entisen rakastajattaren haamu painostaa ja houkuttelee, mutta lopulta Don tekee unessaan päätöksen harrastaa seksiä – kuten hän valitsee myös surmata häntä seksin jälkeen kiusoitellen pilkkaavan haamun. Viettelykertomuksen parinmuodostuksessa mies kuvataan usein ainakin kykeneväksi väkivaltaan ja naisen, myös viettelijättären rooliin astuvan Joanin, osa on useimmin olla tuon vallankäytön uhri.

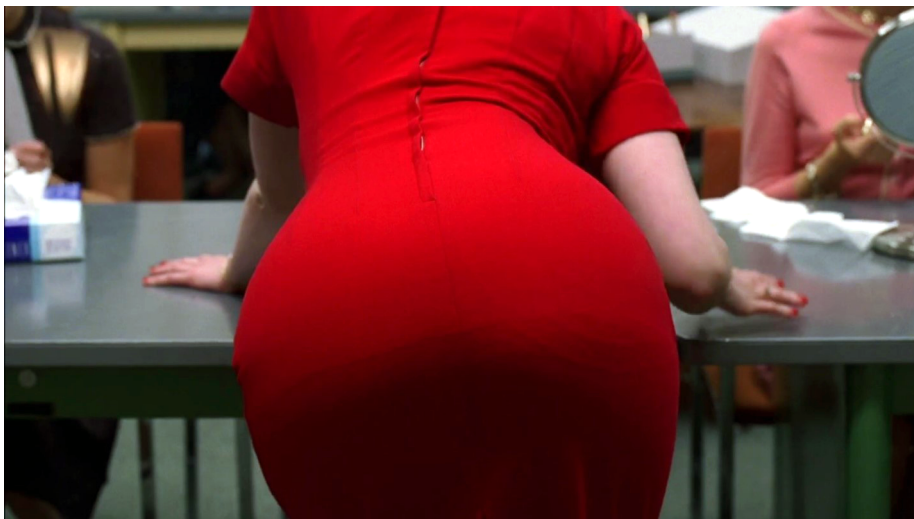
Seksualisoitu ja alati painostettu Joan Holloway

Joan: I've always wondered why he's [Don] ignored me. Probably because he's so good-looking he can go outside the office for whatever he wants. Most of these fellas can't.

(*Mad Men* K1J5, 34:00–34:11.)

Joan Holloway on äärimmäisen pätevä osa Sterling Cooper -mainostoimiston toimintaa: sarjan alussa hän toimii johdon sihteerinä ja on vastuussa sihteerikunnasta, mutta hän etenee sarjan aikana henkilöstöpäälliköksi, firman osakkaaksi ja lopulta asiakaspäälliköksi. Joan kuvataan sarjan alussa seksuaalisesti aktiiviseksi sinkkunaiseksi, joka on salasuhteessa firman toisen johtajan Roger Sterlingin kanssa, kunnes menee naimisiin komean lääkärin kanssa. Läpi sarjan näyttävä Joan on miesten katseiden ja heidän vihjailujensa kohde – osaltaan omasta tahdostaan, osaltaan ei. Kuten Joan toteaa Donille eräässä jaksossa, hänen ”äitinsä kasvatti hänet ihailtavaksi” (*Mad Men* K5J10, 27:18).

Kurvikas Joan tunnistaa oman seksuaalisen vetovoimansa, ja erityisesti sarjan alussa hän jopa ”tarkoituksella tarjoaa ruumistaan miehille eroottisena spektaakkelina” (Cox 2012). Kenties edustavin kohtaus tästä nähdään ensimmäisen kauden kuudennessa jaksossa ”Babylon”, kun Joan avustaa firman sihteeille tehtävässä kohderyhmähaastattelussa, jota firman miehet seuraavat yksisuuntaisen lasin läpi. Vaikka suurin osa sihteeistä vaikuttaa täysin tietämättömiltä tarkkailusta, Joan tarkoituksella ja itsetietoisesti kumartuu lasin edessä esitelläkseen takamustaan miehille.

Kuva 2. Joan esittelee kehoaan tietoisesti (*Mad Men* K1J6, 24.20–24.40).

Kuten Elizabeth Fraterrigo esittää, Joanin voi tulkita käyttävän ”seksuaalista valtaa mielistelläkseen miespuolisia esimiehiään” (Fraterrigo 2015, 176); yhtä lailla kyse on kuitenkin seksin hyödyntämisestä ”manipuloinnin työkaluna” (Cox 2012). Joanin naisellisuus ja siihen kietoutuva seksuaalisuus ovat performatiivisia (kts. Butler 1990): sekä Joanin että Donin sukupuoli on eräänlainen korostunut selviytymiskeino, joka tekee heistä miehuuden ja naiseuden arkkityyppejä. Performoitu seksuaalisuus on siis Joanille ase, joka herättää vastarintaa ja tuo mukanaan ongelmia, kuten seksuaalista häirintää, johon ei *Mad Menin* kuvaamassa maailmassa suhtauduta tosissaan. Myös salasuhte naimisissa olevaan esimieheen näyttäytyy kauhun tasapainona Joa-

nin vallan ja häneen kohdistetun vallankäytön välillä: jakson ”Babylon” lopussa rakastaja Roger antaa hänelle lahjaksi lintuhäkin, joka romanttisen lahjan ohella symboloi Joania kahlitsevia odotuksia ja riistettyä vapautta.

*Mad Men*issä katseista on lyhyt matka ehdotteluun, häirintään ja itsemääräämisoikeuden rikkomiseen. Joanin ja hänen seksuaalisen toimijuutensa kimppuun nähdään hyökkäys hänen tulevan aviomiehensä Gregin vieraillessa mainostoimistolla jaksossa ”Mountain King” (K2J12). Greg on osoittanut aiemmin jaksossa olevansa kiusaantunut Joanin vapaan seksuaalisuuden suhteen. Työpaikalla Greg tuntuu saavan jonkinlaisen kimmokkeen Joanin entisen rakastajan Roger Sterlingin kohteliaasta tuttavallisuudesta Joania kohtaan. Ravintolaan lähdössä oleva pari jääkin toimistolle hetkeksi, kun Greg haluaa, että Joan kaataa hänelle paukun:

Greg: Isn't that what these guys do all day? I've seen the movies. Pretend like I'm your boss. Donald Draper.

Joan: Okay, one drink. [*Pari kävelee Donin työhuoneeseen ja Greg alkaa suudella Joanin niskaa tämän kaataessa juomaa.*] Dr. Harris, are you trying to examine me?

Greg: Maybe.

Joan: Not in here.

Greg: That Sterling guy knows an awful lot about you.

Joan: I've been working here for nine years. [*Greg jatkaa lähentelyään ja Joan alkaa estellä häntä.*] Greg, don't. It isn't my office.

Greg: It's okay.

Joan: No, I mean it. [*Greg pakottaa Joanin lattialle.*] Come on. Greg, this isn't fun.

Greg: This is what you want, right?

Joan: Stop.

(*Mad Men* K2J12, 30.33–31.45.)

Kohtauksessa Greg ei kuitenkaan suostu lopettamaan, vaan raiskaa Joanin Donin työhuoneen lattialla. Ääneen lausuttu motivaatio seksuaaliselle väkivallalle on moninainen: Greg osoittaa sekä kieroutunutta käsitystä Joanin seksuaalisesta halusta että jonkinlaista tuohtumuksen ja kiihottumisen yhdistelmää Joanin ja toisen miehen suhteen mahdollisuudesta. Greg haluaa olla kohtauksessa Don, eli yksi mainosmiehistä ja viettelijöistä, jotka eivät välitä naisten tahdosta. Teko onkin Gregille kuin jonkinlaista sairaalloista halua voittaa muut miehet – ja Joanin aktiivinen seksuaalinen toimijuus – Joanin elämässä ottamalla hänet väkisin. Toisaalta voidaan tulkita, että Greg haluaa lujittaa tulevan aviomiehen valtaansa koskettamaan Joanin työelämää pakottamalla tämän alistumaan omalla työpaikallaan (Cox 2012). On kuin Greg yrittäisi jollain tavalla pilata, tahrata ja valloittaa työpaikan Joanilta, sillä myöhemmin hän myös painostaa Joania jättämään työpaikkansa lupauksilla elättää tämän lääkärinä – lupauksilla, jotka eivät toteudu. Joan kuitenkin yrittää unohtaa tapahtuneen ja menee naimisiin Gregin kanssa. Yhdessäeloa varjostaa raiskauksen lisäksi Gregin

itseluottamuksen puute työelämänsä sairaalamaailmassa, joka osaltaan ajaa hänet lopulta armeijan palvelukseen. Armeijassa Greg johtaa muita miehiä ja saa toteuttaa kirurgin töitä, joihin häntä ei pidetä tarpeeksi taitavana siviilielämässä. Greg lähetetään Vietnamiin sotaan ja avioliitto Joanin kanssa päättyy, kun Greg ilmoittautuu Joanin tunteista piittaamatta vapaaehtoisesti palaamaan rintamalle palveluksensa päätyttyä. Muiden miesten hallitseminen on aviomiehelle Joania tärkeämpää.

Vaikka mainostoimisto tunnustaa Joanin pätevyuden työssään, hän on ensisijaisesti katseltava objekti ja jonkinlainen naisen seksuaalisuuden ilmentymä. Firman kärsiessä taloudellisesti hankalista ajoista potentiaalisen asiakkaan edustaja esittää pyynnön saada viettää yö Joanin kanssa vastineeksi mainostoimiston tukemisesta. Kunnianhimoinen ja ajoittain varsin häikäilemätön asiakaspäällikkö Pete Campbell painostaakin Joania – ensin kautta rantain, sitten suorasukaisesti, vaikka kohteliaisuuksiin verhottuna – harrastamaan seksiä firman parhaaksi:

Joan: You're talking about prostitution.

Pete: I'm talking about business at a very high level. Do you consider Cleopatra a prostitute?

Joan: Where do you get this stuff?

Pete: She was a queen. What would it take to make you a queen?

Joan: I don't think you could afford it.

(*Mad Men* K5J11, 7:04–7:24.)

Pete kutsuu Joanin parittamista liiketoiminnaksi ”erittäin korkealla tasolla” ja imartelelee tätä vertaamalla tilannetta Kleopatran ja roomalaisten keisareiden suhteisiin. Joan pitää ehdotusta ensin lähinnä huvittavana ja sitten pöyristyttävänä todeten, että firmalla ei ole varaa maksaa hänelle niin paljon. Pete kuitenkin tulkitsee lausunnon hinnan olevan olemassa ja ehdottaa yrityksen kumppaneille, että he tarjoavat Joanille rahaa seksistä. Donia lukuun ottamatta muu firman johto suostuu ehdotukseen, ja lopulta Joan taipuu vaadittuaan vastineeksi viiden prosentin osakkuuden firmasta. Don yrittää – liian myöhään, kuten käy ilmi – taivuttaa Joania luopumaan ideasta, sillä ”se ei ole sen arvoista”. Joan kutsuu Donia hyväksi mieheksi, mutta Donin asenteessa on myös mukana itsekkyyttä: hän haluaisi voittaa, ja siis vietellä, asiakkaan puolelleen itse omalla työllään. (*Mad Men* K5J11, 29:00–29:30.)

Kun firma painostaa Joania seksiin voitontavoittelun varjolla, Joania ei tunnusteta toimijaksi, vaan joksikin mitä voidaan käyttää ja hyödyntää. Ott ja Mack näkevät stereotyyppisen maskuliinisuuden ja feminiinisuuden jakautuvan seksuaalisen subjektin ja objektin aseisiin: ”Miehelle nainen on sukupuoli – absoluuttinen sukupuoli, ei vähempää. Hänet määritetään ja erotetaan suhteessa mieheen ja miestä ei suhteessa häneen; nainen on satunnainen, epäolennainen suhteessa olennaiseen. Mies on Subjekti, mies on Ehdoton – nainen on Toinen.” (Ott & Mack 2014, 202.) Joanin hahmoa ajatellaan ensisijaisesti hänen seksuaalisuutensa kautta, mutta alistuvana Toisena, ei toimijana ja Subjektina. Romanssitraditioon kuuluu seksuaalisuuteen kietoutunut naiskäsitys: naisten merkitys tarinoille on ”heidän kyvykkyytensä hurmata ja

innoittaa miehiä sekä täyttää roolinsa ja velvollisuutensa lisääntymisessä” (Lawton 2016, 3). Joanin seksuaalisuus onkin lopulta kaupan, koska hän ei ole heteromies.

Sarjassa aiemmin samalla tavoin kohdelluksi joutuu homoseksuaalisuuttaan piilotteleva mainosgraafikko Salvatore Romano: kolmannen kauden yhdeksännessä jaksossa ”Wee Small Hours” Don antaa Salvatorelle potkut arvovaltaisen miesasiakkaan vaatimuksesta, koska Salvatore ei ole suostunut seksiin painostettaessa. Salvatore vetoaa, toimisiko Don samalla tapaa, jos samassa tilanteessa olisi ”joku tyttö”, mutta Don toteaa julmasti: ”Se riippuisi millainen tyttö olisi ja mitä minä tietäisin hänestä.” (*Mad Men* K3J9, 28:44–28:54.) Heteromiehen seksuaalisuuden tuolla puolen niin naisten kuin homoseksuaalien ajatellaan voivan taipua seksiin firman parhaaksi. Viettelykertomuksissa sukupuoliroolit ovat alati läsnä, mutta *Mad Men* osoittaa syitä olevan myös laajemmissa kulttuurisissa käsityksissä.

Viettelykertomuksen sukupuolittuneisuuksia

Don: Well, there’s a gentleman over at seven-thirty who looks like he wants to dance.

Joan: Who do you think he is? Advertising? Insurance? Lawyer? And who do you think’s waiting at home? I bet she’s not ugly. The only sin she’s committed is being familiar.

Don: So you think it’s all him?

Joan: Because she can’t give him what he wants.

Don: Because he doesn’t know what he wants, what he’s wanting.

Joan: He knows. It’s just the way he is. And maybe it’s just the way she is.

(*Mad Men* K5J10, 31:55–32:55.)

Mad Men käy keskustelua viettelykertomusten sukupuolittuneisuuksista. Toisaalta viimeaikainen populaarikulttuurinen kiinnostus parinmuodostustarinoihin ja viettelukseen laajentaa keskustelua koskettamaan länsimaista kulttuuria laajemmin. *Mad Menin* alituinen eronteko sukupuoliroolien ja niihin liittyvän seksuaalisuuden saralla kutsuu katsojia pohtimaan naisille ja miehille asetettuja odotuksia. Yllä siteeratussa katkelmassa Don ja Joan jopa sanallistavat odotuksia ja stereotyyppioita – sellaisia hypoteettinen mies ja nainen vain ovat, pettäjiä ja liian tuttuja. Naisviettelijän arkkityyppeihin ei kuulu Casanovan kaltaista kujeilevaa seikkailijaa tai leikkisyyttä. Toiminnalliseen viettelijärooliin asettuva, seksuaalisesti aktiivinen nainen tulkitaan usein femme fatale -stereotyypin kautta: femme fatalella on miehiin kohdistuvaa valtaa, jota hän käyttää myös ajaakseen omaa etuaan, ja hän haastaa sukupuolirooleja käytöksellään, kuten vapaalla seksuaalisuudella, mutta samalla häneen yhdistetään vaarallisuuden ja petollisuuden attribuutteja (Smith 2017, 37–38). Joania kohdellaankin femme fatalena niin hyvässä kuin pahassa: ulkonäkö suo Joanille rajallista valtaa suhteessa miehiin ja toisiin naisiin, mutta kohtalokkaan naisen hahmoon samaista-

minen luo myös seksuaalisia odotuksia, joita Joan ei ole valmis täyttämään. Viettelevä nainen, eli Subjekti, onkin helppo tulkita jollain tavalla epäilyttäväksi ja seksuaalisesti vapaamieliseksi – kutsuksi vaaralliseen romanssiin.⁴

Femme fatalen rooli, ja muiden mahdollisten viettelijäroolien puute, pakottaa Joanin sarjan maailmassa tietynlaiseen muottiin. Vaikka Joan ottaa ”aktiivisesti haltuun miehistä katsetta” ja yleisöä houkutellessaan myös kuvaustekniikoilla nauttimaan hänen taktiikoistaan, Joanin uran ja elämä ovat kritiikkiä halulle asettaa itsensä objektiksi: lopulta eroottisuuden valtapiiri tuntuu tuovan hänelle lähinnä harmia ja pettymyksiä (Cox 2012). Joan ei saa työelämässään ansaitsemaansa kunnioitusta ja sarjan lopulla hän myös eroaa uuden työnantajansa palveluksesta jatkuvan epäkunnioittavan käytöksen ja seksuaalisen häirinnän takia. Joania ei hyväksytä aktiivisena subjektina, vaan hänet yritetään alistaa passiiviseksi objektiksi ja seksualisoida kerta toisensa jälkeen. Joan kuitenkin vastustaa tätä kohtelua perustamalla oman tuotantoyhtiönsä ja siten ottamalla menestyksensä ohjat pois mainosalaa hallitsevien miesten käsistä.

Katsoja joutuu myös tasapainoilemaan eräänlaisen kanssarikollisuuden ja moraalisen paheksunnan välimaastossa: katsoja ohjataan erityisesti sarjan alussa jopa kuvausteknisesti tirkistelemään ja esineellistämään Joanin ruumista, kun sarjan jatkuessa tuohon katseeseen yhdistyy uhka seksuaalisesta väkivallasta. Kiinnostavalla tavalla esineellinen suhtautuminen on seurannut myös Joanin näyttelijän Christina Hendricksin uraa todellisessa elämässä, kuten hän mainitsee haastattelussa: ”Minä raadoin ohjelmassa ja sitten kaikki puhuivat ainoastaan vartalostani!” (Larocca 2010.) Joania näyttävä Hendricks on myös katsojille ja kritikoille ensisijaisesti objekti, eikä aktiivisesti toimiva alansa ammattilainen.

Sarjan kuluessa käy kuitenkin selväksi, että Don on Joanin tavoin myös objekti, jota sekä naiset että miehet katselevat, vaikka hänet mielletään subjektiksi. Seitsemännen kauden kymmenennessä jaksossa ”The Forecast” Donin alainen Mathis huutaa hänelle suutuspäissään, että tämän ei tarvitse koskaan pyydellä anteeksi, koska tämä on komea mutta tyhjä kuori:

Mathis: Roger tells that Lucky Strike story, too. But he says that Lee Garner Jr. was in love with you. That you always had to be at the meetings so he could think about jacking you off.

Don: You have a foul mouth. Take responsibility for your failure. That account was handed to you and you made nothing of it because you have no character.

Mathis: You don't have any character. You're just handsome. Stop kidding yourself.

(*Mad Men* K7J10, 35:00–35:20.)

Mathis väittää vaikutusvaltaisen asiakkaan olleen rakastunut Doniin ja ettei tällä ole komeuden ohella lainkaan luonnetta. Usein sanavalmis Don ei osaa vastata syytökseen, vaan hän toruu Mathisia lähinnä tämän kielenkäytöstä. Mathis on mo-

⁴ Myös Donin toisen vaimon Meganin toimia miehen hurmaamiseksi on tulkittu mahdollisesti petollisiksi (kts. Falkof 2012, 37–38).

nin tavoin oikeassa, sillä Don Draper on oikeastaan vain komea, amerikkalaista unelmaa haikaileva ulkokuori, jonka avulla köyhä Dick Whitman yrittää saavuttaa unelmiaan. Don onkin Joanin tavoin viettelijäroolinsa uhri ja määritelty usein ainoastaan seksuaalisen vetovoimansa kautta. Donin rakastajatar Bobbie Barrett jopa paljastaa, että hänestä puhutaan kaupungilla: ”Älä pelkää. Sinut tunnetaan [naisten] asiantuntijana. Sinulla on paljon faneja.” (*Mad Men* K2J6, 41:35–41:45.)

Jos naisen seksuaalisuus ei näyntyä viettelykertomuksissa ja *Mad Men*issä toimijuutena ilman jonkinlaista petollisuuden auraa, miesten seksuaalisuutta ei taas osata ajatella haavoittuvana – mies ei sano ”ei”, koska hän on aktiivinen Subjekti. Kuudennen kauden kahdeksannessa jaksossa ”The Crash” (*Mad Men* K6J8) nähdään kuitenkin, kun Don joutuu lapsuudessaan raiskauksen uhriksi. Tuttu prostituoitu Aimée pakottaa sairaudesta toipilaana olevan, teini-ikäisen pojan harrastamaan seksiä kanssaan. Donin naissuhteita varjostaakin seksuaalisen hyväksikäytön trauma, mutta tämä ei tunnu välittyvän kaksinaismoralistisen käsityksen takia, kuten *The Atlanticin* toimittaja Abigail Rine huomaa jakson vastaanotosta:

“Yllätyksekseni ja tyrmistyksekseni, huomasin suurimman osan reaktioista (myös *The Atlantic*:in) selittelevän kohtaamista, hyväntahtoisesti kutsuvan Dickin ”menettävän neitsyytensä” tai Aimeen [sic] ”vievän” hänen neitsyytensä. Vielä häiritsevämpää olivat reaktiot, jotka kuvasivat tapauksen positiivisena, jopa voimauttavana. [...] Kulttuurissamme, miehen seksuaalisuus ylivoimaisesti esitetään voimakkaana, hallitsevana, haavoittumattomana ja seksuaalisesti kyltymättömänä.” (Rine 2013.)

Vaikka *Mad Menin* kohtauksessa nuori Dick sanoo, ettei halua seksiä Aiméen kanssa, jaksoa on tulkittu hyväntahtoisena neitsyyden menettämisen kokemuksena. Rine huomauttaa jopa joidenkin kriitikoiden tulkinneen, että prostituoitu tiesi pojan halun pakottaessaan tämän seksiin. Rine pohtii, kuinka tyrmistyneen vastaanoton sama tulkinta päinvastaisista sukupuolirooleista olisi saanut. (Ibid.) Kohtaus ja sen vastaanotto paljastaa maskuliinisuuden ja toisaalta viettelykertomuksen stereotyyppioita. Don Draperin hahmo on pakotettu seksuaalisesti kyltymättömäksi viettelijäksi, joka haluaa seksiä aina – vaikka olisikin vasta arka ja hyväksikäytetty lapsi.

Vuonna 2014 Sarah Galo kirjoittaa toisesta kohtauksesta seitsemännellä kaudella, jossa aikuinen Don sanallisesti ilmaisee, ettei halua harrastaa seksiä, tai yhtään mitään, mutta hänen vaimonsa Megan painostaa tämän ryhmäseksiin itsensä ja ystävättärensä kanssa: ”Kun meidät kohtaa sellainen kertomus kuin Donin, kysymys raiskauksesta ei yksinkertaisesti ole läsnä. Me emme ymmärrä, ja kuittaamme sen eroottisena kolmenkimppana mainitsematta, että suostumusta ei annettu.” (Galo 2014.) Tulkitsen ryhmäseksikohtausta Meganin yrityksenä pelastaa Donin ja Meganin hiipuva avioliitto: Megan epäilee Donin pettävän tätä, mutta järjestämällä kolmenkimppan hän yrittää tarjota Donille, mitä hän kuvittelee tämän haluavan – seksiä vieraan naisen kanssa. Donin kieltäytymistä ei siksi otetakaan kuuleviin korviin, sillä

ryhmäseksi kauniiden naisten kanssa on jotain, mitä Donin, ja miesten ylipäättään, ajatellaan haluavan.

Kohtauksen vastaanotto kuvaa groteskilla tavalla katsojien ja kriitikkojen kyvyttömyyttä tulkita Don Draperia seksuaalisen painostuksen uhrina. Jo toisella kaudella Don sanoo tulevalle rakastajattarelleen Bobbie Barrettille ”ettei halua tehdä tätä”, kun nainen suutelee häntä, mutta Bobbie vain tunkee kätensä miehen haaroihin – kuten Don myöhemmin tekee vastavuoroisesti Bobbielle tämän kiristäessä häntä saman jakson lopulla (*Mad Men* K2J3, 21:40–22:10; kts. myös 42:15–42:45).

Don Draperin hahmo onkin siis monimutkaisempi kokonaisuus kuin alati haaluva viettelijä. Donin kuumehoureinen uni entisen rakastajattaren seksuaalisesta painostuksesta ja surmasta kytkeytyy lapsuuden traumaattiseen kokemukseen sairauden kautta, sillä tullessaan hyväksikäytetyksi nuori Dick on toipilaana. Mutta oli kokemus miten traumaattinen tahansa, se ei muuta Draperin hahmossa piilevää väkivaltaa. Painajaisissaan Don on valmis tappamaan, eikä hän toisaalta sarjassa kavahda edes seksuaalista väkivaltaa saadakseen tahtomaansa. Myös Don Draperin aikuisena kohtaaman seksiin painostamisen kohdalla on huomattava hänen fyysinen mahdollisuutensa poistua tilanteesta: Don kuvataan vahvarakenteiseksi mieheksi, joka olisi ruumiillisesti kyvykäs poistumaan esimerkiksi ryhmäseksitilanteesta, kun taas aviomiehensä raiskaamaksi joutuvalla Joanilla samaa mahdollisuutta ei ole. Kuitenkin Doniin kohdistuva seksuaalinen pakottaminen ja hyväksikäyttö osoittaa *Mad Menin* keskustelemaan pariutumiseen ja viettelemisen sukupuolirooleihin liittyvistä olettamuksista, stereotyyppioista ja vääristymistä.

Lopuksi

Kriitikoiden ylistämän televisiosarjan *Mad Men* hahmot Don Draper ja Joan Holloway ovat viettelijäroolin ilmentymiä, jotka niin täydentävät kuin rikkovat kuvaa parinmuodostuksen itsetietoisesti toisia tahtoonsa taivuttavista toimijoista. Sekä Don että Joan käyttävät ulkonäköään ja seksuaalista vetovoimaansa tietoisesti hyväkseen. Kuitenkin Don on miehenä paljon suojatumpi viettelemisen varjopuolista: Donin pystyy usein käyttämään valtaa ja jopa väkivaltaa hallinnoidakseen suhteitaan, siinä missä naisena Joania taas yritetään alistaa tuolla vallankäytöllä. Donin suhteet ajatellaan ennemmin yksityiselämän valtapiiriin, kokonainen työpaikan miesyhteisö jopa painostaa Joania prostituutioon. Vaikka hän nousee firman osakkaaksi suostumalla näiden miesten tahtoon, Joan saavuttaa todellisen arvostuksen bisnesmaailmassa vasta perustamalla oman yrityksensä.

Joan joutuu taistelemaan eri tavoin häirintää ja seksuaalista väkivaltaa vastaan kuin Don, vaikka kummankin hahmon voi huomata sarjan aikana olevan objekteja toisten hahmojen katseille ja teoille. Donin hahmo voi viettelijänä helpommin siirtyä aktiiviseksi toimijaksi, kun Joan halutaan ennen kaikkea nähdä – ja pitää vaikka väkisin – passiivisena. Kumpikin hahmoista on omalla tavallaan viettelyksen sukupuuo-

littuneiden roolien uhreja, mutta lopulta Don voi valmiimmin turvautua perinteisen viettelykertomuksen viimeiseen oljenkorteen, voimaan ja väkivaltaan, saadakseen tahtonsa läpi.

Mad Menin kuvaus viettelystä herättelee kuitenkin ennen kaikkea keskustelua ja haastaa katsojensa ajattelua. Joania näyttävän Christina Hendricksin saama vastaanotto roolista todentaa sarjasta omille urilleen irtautunutta kulttuurista käsitystä naisesta esineenä: näyttävän Hendricksin ammattitaitoinen suoritus näyttelijänä siivutetaan usein, kun katsojat ja kriitikot ajattelevat häntä ainoastaan seksuaalisena spekaakkelinä – samalla tapaa kuin mainosmaailman hullut miehet sarjassa. Toisaalta näyttelijä Jon Hammin esittämän Don Draperin kohtaama seksuaalisen väkivalta ja painostaminen keskustelee kaksinaismoralismista miehen seksuaalisuuden suhteen: miehen ajatellaan niin sarjan maailmassa kuin vastaanottajien silmissä olevan kyltymätön seksuaalisesti ja stereotyyppinen käsitys, ettei miestä voi raiskata, näyttäytyä olevan voimissaan.

Mad Menin retrospektiivinen katse 1960-luvun Yhdysvaltojen seksuaalisen vallankumouksen aikana pidettyyn, mutta nyt näkökulmastamme kovin ahdasmieliseen, rasistiseen ja raadolliseen maailmaan, antaa perspektiiviä aikamme käsityksiin seksuaalisuudesta, sukupuolesta ja parinmuodostuksesta. Sarjan viettelijäroolien monitahoinen sukupuolittuneisuus niin tarinamaailmassa kuin sen vastaanotossa osoittavat, että viettely- ja muiden parinmuodotuskertomusten kautta käyty keskustelu ei ole puolen vuosisadan aikana edistynyt niin paljon kuin haluaisimme uskoa.

Kirjallisuus

Kohdeteos

Mad Men -televisiosarja 2007–2015. Tuottanut Matthew Weiner, Scott Hornbacher, Andre Jacquemetton, Maria Jacquemetton & Janet Leahy. Lionsgate Television.

Jaksot:

Mad Men K1J3, "Marriage of Figaro".

Mad Men K1J5, "5G".

Mad Men K1J6, "Babylon".

Mad Men K1J8, "The Hobo Code".

Mad Men K2J3, "The Benefactor".

Mad Men K2J6, "Maidenform".

Mad Men K2J12, "Mountain King".

Mad Men K3J9, "Wee Small Hours".

Mad Men, K4J1, "Public Relations".

Mad Men K5J4, "Mystery Date".

Mad Men, K5J10, "Christmas Waltz".

Mad Men K5J11, "The Other Woman".

Mad Men K6J7, "Man with the Plan".

Mad Men K6J8, "The Crash".

Mad Men K7J10, "The Forecast".

Tutkimuslähteet

Baudrillard, Jean 1990. *Seduction*. (*De la séduction*, 1979.) Transl. Brian Singer. Basingstoke & London: Macmillan.

Binhammer, Katherine 2009. *The Seduction Narrative in Britain, 1747–1800*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511635496>

Black, Prudence & Catherine Driscoll 2012. Don, Betty and Jackie Kennedy: On *Mad Men* and Periodisation. *Cultural Studies Review* 18(2), 188–206. <https://doi.org/10.5130/csr.v18i2.2764>

Bontatibus, Donna R. 1999. *The Seduction Novel of the Early Nation. A Call for Socio-Political Reform*. East Lansing: Michigan State University Press.

Bowers, Toni 2011. *Force or Fraud. British Seduction Stories and the Problems of Resistance, 1660–1760*. New York: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199592135.001.0001>

Butler, Judith 1990. *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge.

Buzzanell, Patrice M. & Suzy D'Enbeau 2013. Intimate, ambivalent and erotic mentoring: Popular culture and mentor-mentee relational processes in *Mad Men*. *Human Relations* 67(6), 695–714. <https://doi.org/10.1177/0018726713503023>

- Cox, Fiona 2012. “So Much Woman”: Female Objectification, Narrative Complexity, and Feminist Temporality in AMC’s *Mad Men*. *InVisible Culture* 17(1). <http://ivc.lib.rochester.edu/so-much-woman-female-objectification-narrative-complexity-and-feminist-temporality-in-amcs-mad-men/>, katsottu 4.6.2024.
- Ellemers, Naomi 2018. Gender Stereotypes. *Annual Review of Psychology* 69(1), 275–298. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-122216-011719>
- Falkof, Nicky 2012. The father, the failure, and the self-made man: Masculinity in *Mad Men*. *Critical Quarterly* 54(3), 31–45. <https://doi.org/10.1111/criq.12003>
- Ferrucci, Patrick, Heather Shoenberger & Erin Schauster 2014. It’s a Mad, Mad, Mad, Ad World: A Feminist Critique of *Mad Men*. *Women’s Studies International Forum* 47(1), 93–101. <https://doi.org/10.1016/j.wsif.2014.08.002>
- Fraterrigo, Elizabeth 2015. Single Girls and Working Women: Gender, Power, and Feminism in American History and Culture. *Journal of Women’s History* 27(3), 176–186. <https://doi.org/10.1353/jowh.2015.0031>
- Galo, Sarah 2014. Don Draper is a Rape Survivor. *Medium* 12.5.2014. <https://medium.com/@SarahEvonne/don-draper-is-a-rape-survivor-c238657d2bea>, katsottu 4.6.2024.
- Goodlad, Lauren M. E., Lilya Kaganovsky & Robert A. Rushing (toim.) 2013. *Mad Men, Mad World: Sex, Politics, Style, and the 1960s*. Durham, NC: Duke University Press Books. <https://doi.org/10.2307/j.ctv120qtw5>
- Heilman, Madeline E. 2012. Gender stereotypes and workplace bias. *Research in Organizational Behavior* 32(1), 113–135. <https://doi.org/10.1016/j.riob.2012.11.003>
- Larocca, Amy 2010. Woman of the Hourglass. *New York Magazine* 10.2.2010. <http://nymag.com/fashion/10/spring/63808/>, katsottu 4.6.2024.
- Lawton, Lesley 2016. Reconsidering the Use of Gender Stereotypes in Medieval Romance: figures of vulnerability and of power. *Miranda* 12(1), 1–21. <https://doi.org/10.4000/miranda.8646>
- Logan, Elliott 2014. The Ending of *Mad Men*’s Fifth Season: Cinema, Serial Television and Moments of Performance. *Critical Studies in Television* 9(3), 44–53. <https://doi.org/10.7227/CST.9.3.5>
- Maloyed, Christie L. 2014. *Mad Men* and the Virtue of Selfishness. *Journal of Popular Film and Television* 42(1), 16–24. <https://doi.org/10.1080/01956051.2013.787041>
- Nurminen, Matias 2016. *Tulossa viettelijäksi, halusta kirjoittajaksi. Viettelykertomusta ja kaunokirjallisuutta ohjaavien roolien ja halujen analoginen suhde 1800-luvun alun jälkeisessä viettelytraditiossa*. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201604281491>
- Nurminen, Matias 2018. “What the World Wants Today ... Is the Real Thing”. *Mad Men*, uusvilpittömyys ja onnellisten loppujen viettelykertomus. *Kulttuurintutkimus* 35(3–4), 63–75.
- O’Barr, William M. 2011. *Mad Men*: Gender, Race, Ethnicity, Sexuality, and Class. *Advertising & Society Review* 11(4). <https://doi.org/10.1353/asr.2011.0004>
- Ott, Brian L. & Robert L. Mack 2014. *Critical Media Studies: An Introduction*. Malden, MA: John Wiley & Sons.

- Prince, Robert 2011. Bodyguard of Lies: The Vicissitudes among Mad Men and Women. *American Journal of Psychoanalysis* 71(4), 376–380. <https://doi.org/10.1057/ajp.2011.31>
- Rine, Abigail 2013. Don Draper Was Raped. *The Atlantic* 18.6.2013. <https://www.theatlantic.com/sexes/archive/2013/06/don-draper-was-raped/276937/>, katsottu 4.6.2024.
- Saint-Amand, Pierre 1994. *The Libertine's Progress: Seduction in the Eighteenth-Century French Novel*. Hanover, NH: Brown University Press.
- Smith, Kirsten 2017. Seduction and Sex: The Changing Allure of the Femme Fatale in Fact and Fiction. Teoksessa *Re-visiting Female Evil. Power, Purity and Desire*. Toim. Melissa Dearey, Roger Davis & Susana Nicolás. Leiden, Alankomaat: Brill | Rodopi, 37–52.
- Stoddart, Scott F. (toim.) 2011. *Analyzing Mad Men: Critical Essays on the Television Series*. Jefferson, NC: McFarland.